

Відгук

на дисертацію Школьнікової Тетяни Юріївни «Соціальні аспекти організації охорони здоров'я населення Вінниччини і Хмельниччини у повоєнні роки (середина 1940 - х середина 1950 - х рр.)», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук

за спеціальністю 07. 00.01 – історія України.

Дисертаційне дослідження Т.Ю. Школьнікової є актуальним, необхідним, має наукове, практичне, світоглядне значення. Сьогодні його цінність полягає передусім у тому, що привертає суспільну увагу до життя і здоров'я людини, які є найбільшою соціальною цінністю, вирішальним чинником соціально – економічного розвитку, конкурентоспроможності і росту добробуту населення. Робота вирізняється новизною, оскільки є вдалою спробою вивчення широкого комплексу проблем організації охорони здоров'я населення Подільського регіону у повоєнні роки.

Дослідниця ставила своїм завданням з'ясувати соціальні і демократичні наслідки Другої світової війни для населення регіону, простежити процеси відновлення мережі закладів охорони здоров'я Поділля у повоєнний період відбудови, з'ясувати ступінь забезпеченості населення медичною допомогою, охарактеризувати результати для краю медичної реформи 1947 р, дослідити діяльність органів влади по забезпеченню медичних установ областей медичними кадрами тощо.

Дослідження проведено на доброму теоретичному рівні. У ньому порушується низка наукових проблем, які доповнюють розуміння природи радянського суспільства, динаміки розвитку соціальних процесів в період відбудови тенденцій сфери функціонування системи охорони здоров'я в Україні.

Структура дисертації не викликає застережень і дозволила логічно і послідовно розкрити обрану тему, зосередити увагу на головних і принципових

проблемах. Достовірність одержаних наукових результатів підтверджується використаною джерельною базою.

У Вступі дисертант обґрунтовує актуальність дослідження, чітко формулює його мету і завдання, визначає предмет і об'єкт, встановлює хронологічні й територіальні межі дослідження, коректно описує новизну дослідження, його практичне значення і апробацію. Водночас хотілося б зазначити на тому, що дисертант при обґрунтуванні актуальності теми дослідження дещо декларативно зазначає на необхідності вирішення проблеми погіршення загального стану здоров'я населення, проведення медичної реформи, загострення суспільної уваги до наслідків Другої світової війни, і не говорить про ті наукові, світоглядні завдання, розв'язання яких буде сприяти підготовлена кваліфікаційна робота. Вивчення соціальних аспектів охорони здоров'я населення Вінниччини і Хмельниччини відбувається в руслі загальних тенденцій розвитку таких нових напрямків історичної науки, як регіональна історія, соціальна історія, історії приватного життя, історії охорони здоров'я, як складової соціального захисту, а також історичного краєзнавства.

У першому розділі дисертаційного дослідження проаналізовано ступінь наукового вивчення теми, охарактеризовано джерела, визначено та обґрунтовано методологічну основу дослідження. Історіографічна база дослідження є значною і репрезентативною. Цілком слушним є групування масиву наукової літератури за предметно – тематичним принципом і виокремлення груп які відтворюють організацію сфери охорони здоров'я та спеціалізованого лікування, медико - санітарні наслідки війни, процес організації відбудови системи охорони здоров'я у визволених районах. Відповідно, певної репрезентативності роботі надають і виокремлені автором хронологічні періоди підготовки публікацій.

На нашу думку, даній частині роботи бракувало поділу масиву літератури підготовлених радянськими істориками на загальну, яка характеризується зверненням уваги на суспільне життя та розвиток «народного благополуччя» і

спеціальну, присвячену проблемам охорони здоров'я. Серед праць першої групи своє місце посідають роботи, що охоплювали великі хронологічні відрізки часу, зокрема «Історія Української РСР». Серед спеціальної літератури вирізняються підручники «Історія медицини». Один з таких підручників авторства С. Верхратського протягом 1960 - 1990 - х років перевидавався п'ять разів. В історіографічному огляді слід було окремо виділити біографічні дослідження вітчизняних діячів охорони здоров'я, краєзнавців Вінниччини і Хмельниччини. Потребували певного доповнення і історіографічний аналіз сучасного періоду, з огляду на розв'язання істориками – продовження набутого досвіду вітчизняної історіографії ХІХ ст. щодо людинознавчої тематики. Соціальна історія сьогодні розкриває нові можливості поглибити переосмислення динаміки людського життя. В цьому плані серед спеціальних робіт вигідно позиціонуються роботи О. Голяченка відомого історика медицини.

Суттєво збагатили роботу використані документи почерпнуті дисертантом у вітчизняних архівосховищах, наукові праці спеціалістів охорони здоров'я і практиків, статистично – довідкові видання. Разом з тим, дослідниця у підрозділі 1.2. зазначала лише на використанні матеріалів періодичних видань, неказавши яких саме.

Дисертант вміло застосувала різноманітний спектр методів і принципів дослідження, як загальнонаукових, так і спеціальних, які підкреслюють наукову новизну, цінність і оригінальність розглянутої нами роботи.

В основному змісті роботи (II -й III -й IV -й розділи) комплексно досліджено низку аспектів, що охоплюють досліджену проблему. Другий розділ дисертації присвячений вивченню соціальних наслідків Другої світової війни та нацистської окупації для мешканців Вінницької та Кам'янець – Подільської областей. В першому підрозділі дисертант зробила спробу узагальнити матеріальні збитки і людські втрати за час німецької окупації. На думку опонента при означенні загального зменшення чисельності населення, числа загиблих, демобілізованих, взятих у полон і депортованих не зовсім коректно з

наукової і кінці кінців гуманної точки зору вживати оціночні судження типу «мільйони жителів», «значна частина», «значний відсоток». Відповідні дані наявні в широкому доступі. Довідка «Історія Вінниччини» розміщена на сайті Вінницької ОДА подає дані про розстріляних і закатованих гітлерівцями 204781 вінничанина, кинутих 45972 військовослужбовців до в'язниці, вивезення 64167 громадян області на каторжні роботи до Німеччини. Очевидно потрібні були і авторські підрахунки демографічних втрат обох областей.

У другому підрозділі повно розглянуті процеси відбудови зруйнованої війною медичної системи на Поділлі. Дисертант на основі архівних даних встановила, що на перших етапах відбудовчого періоду важливу роль у відновленні сфери охорони здоров'я краю відіграли евакошпиталі, з'ясувала труднощі відбудови лікувальних закладів у місті на селі. На нашу думку у данному підрозділі домінував дещо позитивістський підхід автора при з'ясуванні діяльності органів влади і управління по відбудові медико – санітарних закладів. Дисертант лише у загальних рисах вказує на наявність загальних недоліків, прорахунків і упущень, які негативно позначалися на процесах відродження сфери охорони здоров'я Поділля та медичному обслуговуванні місцевого населення (с. 84). Очевидно що автору слід було зважити на те що в досліджувані роки відбувалося постійне посилення централізованих тенденцій управління галуззю від чого найбільше потерпали місцеві органи влади і самі лікувальні установи.

Дисертант презентабельно розглянула обставини відновлення роботи медичних навчальних закладів і тим самим вирішення проблеми нестачі медичних кадрів. Опонент переконаний, що аргументованість положень і узагальнень роботи суттєво посилилась, аби автор навела дані про чисельність фронтовиків у складі студентів зарахованих навчальними закладами після поновлення роботи.

Третій розділ «Розвиток мережі та формування матеріально - технічної бази лікувальних та допоміжних навчальних закладів краю у післявоєнний період»

стосується розгляду розбудови та подальшого розвитку системи охорони здоров'я Вінницької та Кам'янець – Подільської областей.

Дисертант аргументовано проілюструвала зростання чисельності лікарських установ, формування їх мережі, забезпечення інвентарем, обладнанням, встановлення нормативів ліжкової допомоги і профілізації ліжок. На думку опонента, дані сюжети вимагали з'ясування загальних принципів функціонування системи охорони здоров'я. Галузь продовжувала функціонувати, як напіввійськова організація, яка могла в разі необхідності розгорнутися як великий шпиталь. Критерієм якості лікування виступала тривалість життя без активного втручання медицини. Такий підхід мав і позитивний, і негативний аспект. Перший полягав у тому, що наголос у медицині робився на стаціонарні форми лікування, яка потребувала великих фінансових ресурсів, високого професіоналізму й самовіддачі від лікаря у справі порятунку життя пацієнтів. Ставка на стаціонар робила справу лікування примусовою.

Належна увага дисертантом приділялася аналізу заходів з подолання масової захворюваності та летальності від інфекційних недуг. Виявлені архівні матеріали дозволили з'ясувати діяльність лікарень, амбулаторій, санітарно - епідеміологічних станцій. Очевидно, що аргументованість оцінок і суджень посилювалися аби автор зазначила на специфіці організації охорони здоров'я, яка дозволяла демонструвати свої переваги у боротьбі з поширенням інфекційних хвороб, спалаху епідемій.

Четвертий завершальний розділ присвячений характеристиці основних напрямків медичного обслуговування населення краю, зокрема інвалідів війни, поширення санітарно – гігієнічних знань, вмінь і навичок серед населення, охорони дитинства та материнства.

Дисертант відстоює тезу про те, що система охорони здоров'я на території Східного Поділля на середину 1950 - х років досягла значних успіхів, які

полягали у використанні сучасних методів лікування та реабілітації, а також подальшого працевлаштування.

Висновки дисертаційного дослідження сформульовані чітко, вони певною мірою відображають текст роботи, відповідають завданням дослідження. На користь цього служить їх оприлюднення на восьми міжнародних і всеукраїнських конференціях. Слід відзначити також якісне оформлення списку використаних джерел і літератури.

Висловлені зауваження і побажання в цілому, мають рекомендаційний характер і не ставлять під сумнів цінності одержаних в ході дослідження наукових результатів.

Вважаємо, що за змістом, рівнем оформлення, актуальністю та науковою новизною дисертаційне дослідження «Соціальні аспекти організації охорони здоров'я населення Вінниччини і Хмельниччини у повоєнні роки (середина 1940 - х – середина 1950 - х рр.)» відповідає вимогам ДАК МОН України щодо дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а її автор Школьнікова Тетяна Юріївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

Офіційний опонент:

доктор історичних наук, професор,

провідний науковий співробітник

Інституту історії України

НАН України

Падалка С.С.

ІСТОРІЯ
УКРАЇНИ
ІСТОРІЯ
УКРАЇНИ
СЕКРЕТАР